

Студент 3 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

СТРУКТУРА БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотація. Проведено аналіз структури бюджетної системи України та динаміки доходів зведеного бюджету за видами бюджетів. Визначено основні проблеми та запропоновано стратегічні заходи, спрямовані на вдосконалення бюджетної системи держави.

Аннотация. Проведен анализ структуры бюджетной системы Украины и динамики доходов сводного бюджета по видам бюджета. Определены основные проблемы и предложены стратегические мероприятия, направленные на совершенствование бюджетной системы государства.

Annotation. The article analyzes the structure of the Ukrainian budget system and dynamic of consolidated budget revenues by types of budget. The main problems of the budget have been identified and strategic actions aimed at the improvement of the country's budget system have been suggested.

Ключові слова: структура, бюджетна система, зведений бюджет, державний бюджет, міський бюджет, централізація бюджетних коштів, децентралізація бюджетної системи.

Бюджет є обов'язковою умовою ефективного функціонування будь-якої країни. Розвинені зарубіжні країни пройшли значний шлях, який вимірюється сторіччями, завдяки чому кожна країна напрацювала свою схему бюджетних відносин [1, с. 102]. Недосконалість бюджетної системи держави може призвести до негативний впливу на економіку, соціальну сферу, рівень життя в країні. Тому в сучасних умовах розвитку економіки України особливої актуальності набуває питання удосконалення бюджетної системи.

Аналізу структури бюджетної системи приділили достатньо уваги такі вчені, як: К. Павлюк, Ю. Пасічник, В. Андрущенко, І. Луніна, М. Деркач та ін. [2 – 6].

Економіка України перебуває у стадії активного розвитку та постійної модифікації, більш того, українська економіка значно диверсифікована за джерелами надходження коштів до бюджету та об'єктами витрат бюджетних коштів. У зв'язку з цим зараз існує велика кількість пропозицій щодо можливого вдосконалення і оптимізації структури бюджетної системи України з метою адаптації її до сучасних тенденцій, що склалися в українській економіці. Все це потребує детального вивчення та аналізу структури бюджетної системи України.

Метою статті є аналіз структури бюджетної системи України та визначення стратегічних напрямів її вдосконалення.

Бюджетна система – сукупність усіх бюджетів країни, врегульована відповідними правовими нормами і побудована з урахуванням бюджетного устрою й адміністративно-територіального поділу [7].

Правові засади бюджетної системи становлять Конституція України, виданий на її основі Закон "Про бюджетну систему України", інші законодавчі акти. Економічною основою бюджетної системи України виступає народногосподарський комплекс. Складовими елементами бюджетної системи є її структура, принципи побудови й організація функціонування.

Структура бюджетної системи визначається бюджетним устроєм. Він ґрунтується на адміністративно-державному устрої України. Бюджет України об'єднує 13,3 тис. самостійних бюджетів [8].

Схематично структуру діючої бюджетної системи України подано на рисунку [7].

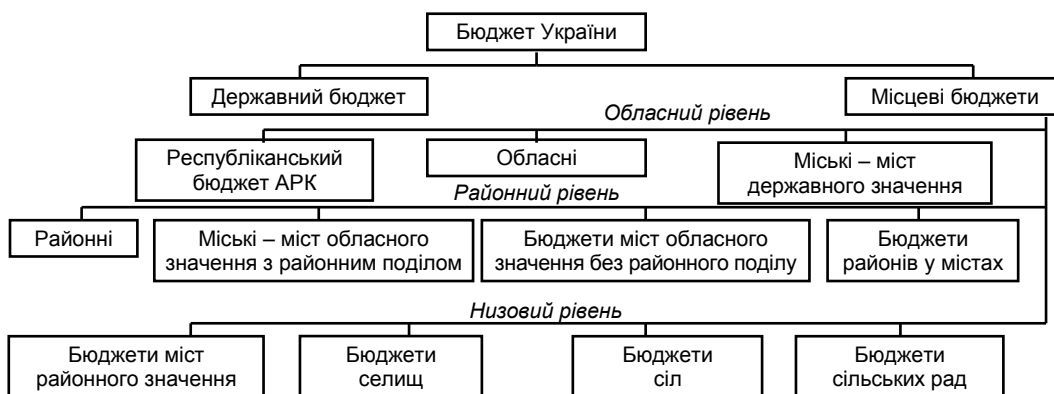

Рис. Схема структури бюджетної системи України

Структура бюджетної системи України визначається окремо за доходами та за видатками на основі офіційної статистичної інформації як за затвердженими показниками, плановими показниками з урахуванням внесених змін, так і за показниками фактичного виконання [9].

За результатами виконання державного та місцевих бюджетів 2013 р. показник доходів зведеного бюджету

Україні становив 454 780 млн грн, що порівняно з 2012 р. більше лише на 1,12 %, або на 5 054 млн грн. Зокрема, у 2013 р. місцеві бюджети отримали доходи в розмірі 115 600 млн грн [10].

Структуру бюджетної системи характеризують коефіцієнти централізації та децентралізації. Коефіцієнт бюджетної централізації за доходами (видатками) характеризує ступінь централізації доходів (видатків) у державному бюджеті та обчислюється як відношення доходів (видатків) Державного бюджету України до доходів (видатків) зведеного бюджету України.

Коефіцієнт бюджетної централізації за доходами коливається від 70 % у 2003 р. до 74 % у 2013 р. Це свідчить про те, що більшість доходів бюджетної системи України зосереджена в державному бюджеті.

Коефіцієнт бюджетної децентралізації за доходами (видатками) характеризує ступінь децентралізації доходів (видатків), тобто зосередження доходів і видатків із місцевих бюджетів.

Коефіцієнт бюджетної децентралізації обчислюється як відношення доходів (видатків) місцевих бюджетів до доходів (видатків) зведеного бюджету України і становив 30 % у 2003 р. і 26 % у 2013 р.

В Україні склалася структура бюджетної системи, у якій переважає централізація бюджетних коштів у Державному бюджеті країни. Надмірна централізація коштів у Державному бюджеті України спричинила послаблення фінансового забезпечення соціальної сфери адміністративно-територіальних одиниць. У країні нарізла необхідність справжньої, а не декларативної фінансової децентралізації для зовнішнього та ефективнішого задоволення потреб населення в кожному регіоні. Без бюджетної самостійності місцевих бюджетів з її численними складовими побудова і розвиток ефективної та дієвої бюджетної системи України може відкладатися на невизначений час [11, с. 171]. Удосконалення процесу в бюджетно-фінансовій децентралізації України може бути досягнуто за рахунок заходів, наведених у таблиці.

Таблиця

Заходи з удосконалення бюджетно-фінансової децентралізації

Децентралізація бюджетної системи	Заходи з удосконалення бюджетно-фінансової децентралізації	Кінцевий результат заходів
Незалежність бюджетів усіх рівнів, тобто закріплення за кожним рівнем управління власних джерел доходів, право самостійно визначати напрям їх витрачання, право на компенсацію видатків, що виникають у результаті рішень, прийнятих вищими органами	Закріплення принципу субсидіарності	Підвищення рівня соціальних виплат, прозорість визначення тарифів та зборів із населення за певні послуги
	Зниження концентрації фінансових ресурсів у державному бюджеті	Економічна незалежність місцевих бюджетів
	Удосконалення системи міжбюджетних трансфертів шляхом застосування формульного підходу до обрахунку трансфертів (на основі формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів)	Посилення податкового потенціалу місцевих бюджетів, прозорість формування міжбюджетних трансфертів та точність обрахунку потреб у додаткових коштах
Д. Гладких, О. Катаснова, В. Рошило, Н. Ярошевич, Т. Куценко, В. Опаріна, В. Федосова, Т. Футало, М. Деркач, О. Західна, Ю. Іванов, М. Кизим, Н. Парижак, О. Тищенко, С. Юшко, Н. Савчук та ін. [1; 11 – 13]	Нові параметри оцінки бюджетної децентралізації: автономія місцевих органів у сфері податкової та витратної політики, тип отримуваних трансфертів, порядок розподілу трансфертів	Використання більш раціональних методів стимулювання економічного зростання
	Надання місцевим органам прав та можливостей формувати бюджети за рахунок власних джерел	Підвищення самостійності місцевих органів
	Встановлення ставки оподаткування та розміру податкових зборів окремо для кожного регіону залежно від його економічної спрямованості та рівня розвитку бізнес-структур	Оптимальне формування місцевих бюджетів

Таким чином, на сьогодні можна визначити такі проблеми бюджетної системи України: значна централізація бюджетної системи, відсутність системи ефективного бюджетного планування та ефективного контролю за витрачанням бюджетних коштів, орієнтація бюджетних видатків на споживання, а не на розвиток, відсутність належного законодавчого регулювання бюджетних відносин.

Реалізація ефективної бюджетної політики має стати невід'ємним елементом економічного розвитку, оскільки від обраних напрямів бюджетної політики залежить загальний соціальний і економічний розвиток суспільства.

До стратегічних напрямів удосконалення розвитку бюджетної системи України можна запропонувати такі положення: розвиток бюджетної системи має будуватися в напрямі зменшення частки державного бюджету та зростання ролі місцевих бюджетів – місцеві бюджети як фінансові плани розвитку територій мають стати реальним інструментом впливу органів влади на економічну діяльність, на добробут громадян, їхня система має стати інструментом економічного планування, прогнозування та стимулювання розвитку територій. Також повинна бути переглянута законодавча база відносно бюджетної системи країни, бюджетні видатки повинні бути зорієнтовані на розвиток економіки України, необхідним є чітке планування бюджету держави.

Література: 1. Кайдаш Н. П. Особливості формування місцевих бюджетів в Україні та у світі / Н. П. Кайдаш // *Управління розвитком*. – 2012. – № 10 (131). – С. 171–172. 2. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : монографія / К. В. Павлюк. – К. : НДФІ, 2006. – 584 с. 3. Пасечник Ю. В. Бюджетная система Украины [Электронный ресурс] / Ю. В. Пасечник. – Режим доступа : http://pidruchniki.ws/17540906/finans/dohodi_mistsevih_byudzhativ. – Название с экрана. 4. Андрущенко В. Л. Міжбюджетні відносини в Україні та міжнародний досвід / В. Л. Андрущенко // *Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії*. – 2013. – № 2. – С. 5–10. 5. Луніна І. О. Державні фінанси та реформування міжбюджетних відносин : монографія / І. О. Луніна. – К. : Інститут економічного прогнозування, 2006. – 393 с. 6. Деркач М. І. Сучасна державна політика у сфері подолання статичного й динамічного дисбалансів місцевих бюджетів / М. І. Деркач // *Фінанси України*. – 2011. – № 4 – С. 55–64. 7. Поняття та структура бюджетної системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.ws/15660212_46061/ekonomika/ponyattya_struktura_byudzhetnoyi_sistemi_ukrayini. – Назва з екрану. 8. Бюджетний устрій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Бюджетний_устрій. – Назва з екрану. 9. Структура бюджетної системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gufer.net/national_economy/259-struktura-byudzhetnoyi-sistemi.html. – Назва з екрану. 10. Мінфін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://index.minfin.com.ua/>. – Назва з екрану. 11. Євдокієнко А. В. Шляхи вирішення проблемних питань управління місцевими бюджетами в сучасних умовах / А. В. Євдокієнко // *Управління розвитком*. – 2012. – № 19 (140). – С. 102–104. 12. Войтюк М. Актуальність і необхідність реформування та удосконалення бюджетної системи України / М. Войтюк // *Вісник*. – 2010. – № 3 (13). – С. 68–70. 13. Кравченко Д. С. Оптимізація бюджетних відносин у контексті підвищення самостійності місцевих бюджетів / Д. С. Кравченко // *Управління розвитком*. – 2012. – № 10 (131). – С. 171–172.